

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Verbazing en ontzetting

En al het volk zag hem lopen en God loven; en men herkende hem als dengene, die om een aalmoes gezeten had aan de Schone Poort van de tempel; en zij werden met verbazing en ontzetting vervuld over wat met hem gebeurd was.

Handelingen 3 : 9 en 10.

Eigenlijk is het normaal, dat er wonderen gebeuren als het Woord Gods komt en het Evangelie van het Koninkrijk wordt verkondigd. En er lijkt enig traditionalisme, enige overschatting van een goeddeels niet zo verkeerde traditie in te liggen, als we die wonderen gaan beperken en zeggen: het enige evangelische wonder is, dat zondaren zalig worden. Inderdaad is dat een wonder, maar het is niet gezegd dat dit het enige evangelische wonder zou zijn. Het is ook niet gezegd, dat de wonderen en tekenen, die door de apostelen in het kader van hun ambt werden verricht, speciaal voor dié tijd waren en daarom met die periode moesten ondergaan. Zulk een beschouwing is niet vrij van een zeker historisme, van een overschatting van de tijdsperiode als zodanig. De eerste gemeente zelf, en de apostelen die haar onderwijs gaven, zagen hun tijd niet als een buitenbeentje onder de perioden van de geschiedenis, waarin onherhaalbare dingen zouden gebeuren. Naar de andere kant overslaan en dan zeggen, dat het evangelisch wonderteken de kern en het eigenlijke van Christendom en Christgeloof zou zijn, is natuurlijk even mal en fout.

Handelingen 2 : 43 schijnt enig verband te leggen tussen het ontzag, dat heel het volk rondom de gemeente vervult, en de wonderen en tekenen die door de apostelen verricht worden om de gemeente te bouwen. Deze relatie wordt ook vermeld in 3 : 10, waar staat: ze werden vervuld met verbazing en ontzetting over wat met de te voren verlamde bedelaar was gebeurd.

We willen proberen, dit in zijn eigen verband te zien.

Al het volk zag hem lopen en God loven. Wat deze genezen man spontaan deed, nl. huppelen en dansen voor het aangezicht des Heren, werd door „al het volk“ opgemerkt. Dat houdt in, dat de getuigen van deze gebeurtenis het geziene in zich opnamen om het enigmatische te verstaan. De gebeurtenis wordt zo voor hen een geïnterpreteerde gebeurtenis; dat is de weg, waarop we tot een gebeurtenis komen: we willen de betekenis vatten van wat er geschiedt. En pas als we een interpretatie gevonden hebben, of menen gevonden te hebben, krijgen we houvast (of menen we houvast te krijgen) aan wat we hebben zien gebeuren.

In Handelingen 2 : 43 staat „er kwam vrees over alle ziel“: er is sprake van vrees. Houden we ons aan een „letterlijke“ vertaling, dan komen we tot: „en aan alle ziel gewerd vrees, en vele wonderen en tekenen werden door middel van de apostelen verricht“. Als we echter inzien, dat elke vertaling onvermijdelijk verklaring inhoudt, behoeven we niet te schromen een licht parafaserende weergave voor te slaan: „en vrees greep alle mensen (het gehele volk in welks midden de gemeente woonde) aan, toen ze zagen dat door bemiddeling van de apostelen tal van wondertekenen verricht werden“.

Wanneer we hier lezen „ontzag“, zeggen we niet iets dat onjuist is, maar de weergave is wel aan de zwakke kant: er is sprake van reële vrees. De mensen werden er bang

van. En dat hangt samen met het feit, dat er verschil is tussen „het gehele volk“ en „de gemeente“. De Bijbel spreekt van „uitverkoren gemeente“, en het woord „ekklesia“ zelf schijnt te herinneren aan de roeping Gods, waardoor mensen uit het gehele volk geroepen worden tot Gods wonderbaar licht. De vrees, waarvan Hand. 2 : 43 spreekt, hangt samen met het verkeren in duisternis, maar dan niet een verkeer in duisternis zonder meer, maar met een uitzicht vanuit die duisternis naar het licht. Vanuit de duisternis gezien is het licht vreeswekkend en vreselijk. We kennen de schrik des Heren, zegt Paulus, en daarom bewegen we de mensen tot geloof, 2 Cor. 5 : 11.

De typische mededeling in Hand. 2 : 43 keert terug in 3 : 10; en daar is sprake van verbazing en ontzetting. De vraag is nu, langs welke weg deze verbazing en ontzetting bij deze mensen in het hart drong. Dat wordt duidelijk uit het voorgaande: al het volk zag hem dansend God loven, en men herkende hem als degeen, die om een aalmoes te krijgen gezeten had aan de Schone Poort van de tempel. Met andere woorden: het aangegrepen worden door verbazing, een verbazing die zich tot ontzetting verdiepte, speelde zijn rol in het interpretatie-proces, dat de getuigen van dit evangelisch wonder poogden te volbrengen, om aan de geziene gebeurtenis zulk een houvast te krijgen, dat ze haar konden „plaatsen“. Nu is het eigenaardige, dat in dit geval de interpretatie niet gelukt. Men interpreteert de gebeurtenis zo, dat ze geplaatst wordt waar ze niet thuis hoort. De interpretatie is overwegend beïnvloed door de duisternis, waarin „heel het volk“ zich bevindt, en die ze (nog) niet verlaat.

Het evangelisch wonder is een blijk van Gods ontferming; dat is niet iets om bang van te worden, integendeel, het is het meest geruststellende dat er maar bestaat. Wij worden ook wel eens bang. Vreemd genoeg: voor het sacrament, en voor de Doop worden we niet zo gauw bang, wèl voor het Avondmaal. En voor de verkondiging worden we helemaal niet bang, en dat is al heel wonderlijk: als er ooit iets is om bang van te worden, dan is het wel de verkondiging, de Schriftlezing, de Bijbelstudie. Niet dat dit bang-worden te verdedigen is; maar als er ruimte voor bang-worden bestond, zou het toch eer de verkondiging dan één van de sacramenten moeten gelden.

Verbazing en ontzetting: er is sprake van een verbazing die zich tot ontzetting verdiept. Voor „ontzetting“ staat er „ek-stasis“, een woord dat in ons taalgebruik voortleeft in „extase“. Maar in het Nieuwe Testament betekent het iets anders. Couperus' roman „Extase“ heeft in zijn gedachtengang en gehalte niets te maken met wat in het Nieuwe Testament „ek-stasis“ genoemd wordt. We komen dit woord o.a. tegen in het bericht omtrent Simon de tovenaer, die het volk buiten zichzelf bracht, d.i. tot „ek-stasis“ leidde (en verleidde). Een ek-stasis, een buiten zichzelf treden, heeft plaats als iemand een ervaring opdoet waardoor een bres geslagen wordt in zijn levensbeschouwing als onderdeel van zijn wandel: dan weet hij niet goed meer waar hij staat, en poogt hij een verloren evenwicht terug te krijgen. De verbazing van het volk, dat getuige was van de genezing van de verlamde geborene, werd snel verdiept tot ek-stasis, tot ontzetting. Deze mensen werden, wat hun visie en wandel aangaat, uit hun voegen gelicht. Er werd een gat geslagen in het wereldbeeld waaraan ze waren gewend, dat hun vertrouwd was en hun een

INHOUD

Verbazing en ontzetting	K. J. P.
Over de kern van de vrijmaking (I)	C. V.
Waarschuwing tegen „gearriveerdheid“	H. J. J.
Het komende concilie (IV)	J. M.
Antwoord 57 van de Catechismus (VI Slot)	B. T.
Tegen het patroon en tegen de Geest	A. P. M.
Boekbespreking	C.V., H.C.E.S.-L., G.V.
Rondblik	H. S.
Persschouw	C. V.
Ingezonden	
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

zeker zelfvertrouwen gaf. Hand. 2 : 43 en 3 : 10 vullen elkaar aan. De vrees ligt in de nabijheid van de ontzetting. Als de horizon waaraan we gewend zijn, wordt opgebroken, veroorzaakt dit angst. Er zijn gevallen bekend van blinden, die blind waren geboren en later door een operatie ziende werden, en die dan aan het voor hen totaal nieuwe wereldbeeld niet konden wennen: ze kunnen zich niet aanpassen aan hun nieuwe wereld, die hun geheel onvertrouwd is, en hen onzeker maakt en angstig, en een gevoel geeft van er-niet-in-thuis-zijn. In zulk een geval betekent de ek-stasis een bron van angst. Nu moeten we er wèl op letten, dat deze angst niet automatisch intreedt: ze heeft zozeer een totaal-menselijke betekenis, dat de wil er ook bij betrokken blijkt. Men kan, terecht, opmerken dat jonge mensen in het algemeen een soepeler aanpassingsvermogen hebben dan oudere, maar in beide gevallen, bij jonge zowel als oude mensen, speelt de wil, de bereidheid, een rol van betekenis.

Wat nu verder de vrees en ontzetting aangaat, waarin het volk in welks midden de gemeente woonde zich liet bevangen: hier is sprake van een onjuiste interpretatie; want in deze interpretatie wordt een blijk van Gods ontferming „geplaatst“ als iets dat vreeswekkend zou zijn; en dat is het niet. Er komt aan die vrees ook weer een eind: men stompt vrij snel af tegen wat aanvankelijk als vreselijk ervaren werd en angst wekte. Dat betekent niet, dat er een nieuwe interpretatie aanvaard wordt; het wil alleen zeggen, dat men het ongewone en aanvankelijk vreeswekkende met een zekere onverschilligheid accepteert in zijn onbegrepenheid.

Er is ook een andere „mogelijkheid“: vanuit de situatie van angst en ek-stasis komen mensen tot geloof. Dat wordt vaak ontkend, men zegt dan: er is nog nooit iemand tot geloof gekomen door vrees voor de hel. Ons lijkt deze zo populaire opmerking bepaald onjuist, en duidelijk onbijbels: we hoeven alleen maar even te denken aan wat Paulus zegt over „de schrik des Heren“, 2 Cor. 5 : 11, waar hetzelfde woord gebruikt wordt als in Hand. 2 : 43, nl. „phobos“; en dit woord „vrees“ heeft een andere klank en zin dan in de uitdrukkingen „vreze des Heren“ en „vreze van Christus“ (deze laatste uitdrukking vinden we in Ef. 5 : 21, en het is heel merkwaardig dat deze, blijkbaar niet begrepen, uitdrukking al vroeg in de handschriften vervangen is door „vreze Gods“; maar er staat toch heus: weest elkander onderdanig in de vreze van Christus). Er is wel enig verband tussen de vrees en ontzetting in Hand. 2 : 43 en 3 : 10 enerzijds, en de vreze des Heren en de vreze van Christus aan de andere kant: de eerste kan een toegangsweg zijn tot de tweede, en het is aannemelijk, dat er onder de getuigen van de genezing van de verlamde geborene ook mensen geweest zijn,

die door den Here „toegevoegd werden aan de kring van degenen die behouden werden”.

De angst komt niet automatisch het hart binnen. We spreken van „zich zenuwachtig maken”, en dat is o.i. een betere term dan „zenuwachtig worden”. We moeten er natuurlijk wel aan denken, dat zenuwachtig-

heid, vrees en ontzetting óók een „natuurwetmatige” kant hebben: bij een verschijnsel als hoogtevrees schijnt dit zelfs te overwegen. Maar daarmee is het eigenlijke niet gezegd, als het gaat over wat Hand. 2 : 43 en 3 : 10 ons leren over vrees en ontzetting.

K. J. P.

Over de kern van de vrijmaking

I

Onder ons leeft nog steeds de vraag: Wat was de vrijmaking? Waar ging het daarbij om? Hoe moeten we die zien?

Het is goed dat die vraag ons blijft bezig houden. Want onze kerken worden in haar concrete gestalte en bestaan en in de situatie waarin zij verkeren in belangrijke mate door die vrijmaking gestempeld en beheerst. Zij zijn zonder de vrijmaking eenvoudig niet te denken. En om ze te kennen moet men daarom goed weten wat die vrijmaking ten principale was.

Maar daar komt nog wat bij. We hebben ons eenmaal vrijgemaakt. We zijn vrijgemaakt. En daarom worden we voortdurend met de vrijmaking voor God en de mensen geconfronteerd. We moeten daarom steeds opnieuw van de vrijmaking rekenschap afleggen. We moeten ons afvragen wat we daarin deden en wat we daarmee nog steeds doen. We hebben ons steeds weer te realiseren wat ons daarin werd geschonken. Maar ook waarin we daarbij faalden. We moeten Gods genade daarin steeds duidelijker gaan zien. Maar ook onze zonden en ons tekort komen daarbij.

Het staat nu voor ons vast, dat het brok kerkhistorie, dat in de vrijmaking een zekere afsluiting vond, God werkzaam was zijn volk ten zegen. Wij geloven, dat Hij het toen bezocht in zijn liefde en genade, dat Hij het nieuwe bliken gaf van zijn gunst. Wij geloven dat Hij daarin zijn woord met nieuwe kracht zijn kinderen op de ziel bond. Dat er door de werking van zijn Geest een nieuw verstaan kwam van verschillende belangrijke aspecten van dat woord.

Wij geloven, om het anders te zeggen, dat onze hemelse Vader in de dertiger jaren een reformatorische beweging werkte onder zijn volk in ons Vaderland. En we geloven, dat we goed hebben gedaan, dat we trouw waren aan Hem en aan zijn woord, toen we „neen” zeiden tegen de synodale manipulaties uit de veertiger jaren, welke deze reformatorische opwaking wilden tegenstaan. Wij geloven, dat we verwaardigd werden om toen en zo het goede voor Jeruzalem te zoeken en mee te werken aan de opbouw van zijn kerk.

Maar, zoals we reeds zeiden, het overwegen van de vrijmaking moet zich ook nog op wat anders betrekken. We moeten ons namelijk daarbij ook steeds afvragen: Hoe hebben wij ons in de vrijmaking gedragen? Hebben we alles wat we toen deden op Geestelijke wijze verricht, de gestalte van Christus vertonende? Zijn we trouw geweest aan dat waar het in de vrijmaking om ging? Hebben wij in het geloof vastgehouden en vruchtbaar gemaakt wat God ons toen liet zien en schonk?

* * *

Als we ons nu zo met de vrijmaking bezig houden komen er als van zelf verschillende vragen bij ons op. Ze moeten bij ons opkomen als we recht staan voor God.

Wij noemen er enkele.

Wat we in de veertiger jaren vooral als een zonde tegen God zagen, en wat ons daarom zo schokte, was dat de synoden en de kerken mensen uit het ambt en zelfs uit de gemeenschap der kerk stootten, die God daaruit niet uitsloot.

We hebben het in die dagen de kerken en de kerkelijke vergaderingen die deze wandaden verrichtten toegeroepen: U hebt te eng gebonden. U trekt de grenzen van de kerk metterdaad nauwer dan God dat doet. U sluit de poort van het huis der kerk voor velen die God daarin wel toelaat. U gaat zo de weg op van de sekte met haar eigenwillige en eigenmachtige insluiten en uitsluiten uit de gemeenschap van de kinderen Gods.

Ja daartegen hebben we ons verzet. We hebben toen de door God getrokken kerk-

grenzen geëerbiedigd. Het is nooit ofte nimmer in de hersens van de bezwaarden en vrijgemaakten uit de veertiger jaren opgekomen een categorie van de destijds tot de Gereformeerde Kerken behorende leden uit de kerk te willen stoten in verband met de leerkwesaties welke toen aan de orde waren, of om welke andere reden ook. De bezwaarden van die dagen spraken toen o.a. in hun „Verklaring van Gevoelen” dit echt-katholieke woord: „Wil iemand de kinderen der gelovigen voor „wedergeboren en in Christus geheiligd” houden, dan willen wij aan een ieder hierin volkomen vrijheid laten. We hebben er eenmaal ernstig bezwaar tegen, dat de kerken ten aanzien van dat „houden voor” haar leden in hun consciëntie binden door een confessionele uitspraak”.

Hoe vaak heeft Schilder niet gezegd: Ik ben het met H. H. Kuyper en Hepp en anderen in heel veel niet eens. Maar ik wil ze niet uit de kerk zetten! Toen het in de dertiger jaren spannen ging en de beschuldigingen van afwijking van de belijdenis op ons neerregenden, tot in deputatenrapporten toe, schreef Schilder met Vollenhoven een reeks rapporten over alle toen in geding zijnde geschilpunten waarin van enige beschuldiging van belijdenisafwijking geen sprake was. Hoe dikwijls heeft Schilder het niet met dankbaarheid — maar tegelijk ook als een vermaan — de kerken voorgehouden: **Wij hebben niet geschorst!** En met welk een ernst heeft hij het niet — zelfs onder ede — verklaard dat waar de vrijgemaakte kerken ook mochten belanden en hoe het daarmee verder ook zou gaan het nooit aan haar zou mogen liggen, dat één man, of één vrouw, of één kind van wie God zegt: ze zijn mijn, buiten deze kerken zouden moeten blijven. We mogen het met dankbaarheid zeggen: we hebben in de dagen der vrijmaking de katholiciteit der kerk bewaard. We hebben toen haar grenzen niet enger getrokken dan God dat deed. We hebben de „ruimte” der kerk, de door God gestelde ruimte geëerbiedigd.

Als we dit alles overwegen, en we realiseren ons wat daarna is geschied in onze kerken, moet dan niet de vraag, de benauwende vraag bij ons opkomen: **zijn wij in dit opzicht trouw gebleven aan wat ons in de vrijmaking werd geschonken?** Gunnen wij allen die God daarin toelaat de volle ruimte in zijn kerk?

* * *

Ik noem wat anders.

Eén van de dingen, die in de dagen vóór en tijdens de vrijmaking bijzonder in geding waren, was de terugkeer tot het werkelijke, het levende woord Gods zoals dat in de Schriften tot ons komt.

Wij hebben het toen telkens en telkens gezegd dat er in de gereformeerde wereld, zeer zeker onbedoeld en ook onbewust, een heerschappij was gegroeid van, en daarom ook een leven uit allerlei theologische of wijsgerige ideeën, opvattingen, constructies en schema's in plaats van het waarlijk luisteren naar en leven uit het Woord van God.

Ten gevolge van de enorme en suggestieve invloed, die met name Dr Kuyper op het gereformeerde volk uitoefende, was dat in de loop der jaren speciaal in de ban gekomen van diens ideeën. Die werden vaak, ook al weer onbedoeld en onbewust, gelijk gesteld met het woord van God. Vooral door middel van het werk der jeugdorganisaties kregen deze vat op de gereformeerde mensen. Men dacht en leefde daaruit. Er waren predikanten voor wie het Tekstregister op de werken van Dr Kuyper één der belangrijkste handboeken was. Als ze een preek moesten maken keken ze eerst en soms zelfs alleen naar wat Kuyper over de gekozen tekst had gezegd. En dan waren ze met hun studie klaar! En als men sprak over Gereformeerde beginselen en beginselstudie, dan had men het in feite vooral over de ideeën van Kuyper en de

studie van zijn werken. En wee hem, die aan deze „beginselen” durfde raken.

Dr F. H. von Meijenfheldt zei in verband met deze stand van zaken in zijn „De Christelijke Levenswandel” daarover enkele rake dingen. Wij moeten voorzichtig zijn, zo schreef hij op blz. 111, van dat boek, „met het uitkrijten voor beginsel dat geen beginsel is! Anders gaat het spoken onder ons! Ik denk hier aan het ongeestelijk verschijnsel, waarin velen nog een ideaal zien voor onze jeugdorganisaties. Ik bedoel dit: wij bonden onze jongelui aan een welomschreven program van studie. We zeiden wel: het gaat om **beginselen** voor Kerk, Staat en Maatschappij. Maar in de praktijk betekende dit zoiets als een vijfjarenplan, waarin — ik spreek hier over de jongelings- en meisjesverenigingen — wij alle artikelen van het A.R.-program, de grootste gemene deler van onze sociale opvattingen en de hoofdpunten van de theologie van Abraham Kuyper en Bavinck verorberden. Dat wekte bij velen de indruk, dat principiëel gevormd pas die mens was, die zich dit vijfjarenplan het best had toegeëigend. „Beginselen” werden zo een zekere hoeveelheid leerstof. Vele querulanten over de achteruitgang van ons jeugdleven klagen nog te veel uit dit ideaal. En toch is dit bepaald ongereformeerd. Zelfs is deze gedachtingang oorzaak van veel verslapping onder ons. Onder het mom van beginselen zijn velen vastgevroren in verouderde theologie, die ze in de vorm van eerste beginselen met de paplepel ingegoten kregen. En toen deze theologie het niet meer deed in het gevecht met de tijd, zijn verscheidenen de kluts kwijt geraakt. Zij wierpen nu met de versteende brokken oude godgeleerdheid alle beginselen overboord. Ze zouden zich niet meer laten beetnemen!

Er is hier maar één uitweg: terug naar Gods Woord!”

In deze situatietekening van Dr Von Meijenfheldt schuilt veel waars. Er waren onder de gereformeerden veel mensen wier geestelijke inventaris uit niet veel meer bestond dan een aantal bewust of onbewust aan Kuyper of anderen ontleende ideeën. Ze koesterden daarbij intuïtief het juiste besef, dat, als ze die kwijt raakten, ze **alles** verloren, hun geestelijk huis ineenstortte en in een luchtledig geraakten. Daarom leefden ze in een kramphouding. Hun denken, hun levensgedrag was in feite niet verankerd in het woord van God. En als door wat voor oorzaak ook hun geestelijk bezit in gruzels werd geslagen stonden ze normloos en stuurloos in het leven.

* * *

In deze situatie hebben we voor en in de vrijmaking geroepen om een werkelijke terugkeer naar het woord God, naar een leven dat inderdaad gevoed, gedragen en geleid werd door het woord van God. Dat was voor ons zelfs het voornaamste waar het in de vrijmaking om ging. Ik herinner me nog levendig diepgaande gesprekken die onderscheidene „bezwaarden” daarover hebben gevoerd!

Zeker, het kerkelijke conflict was acuut geworden op een paar onderdeeljes van het complex theologische en wijsgerige ideeën, dat tyranniek heerste over heel velen in de gereformeerde wereld. Maar voor wie wisten waar het om ging was b.v. de strijd tegen de constructie van het voor wedergeboren houden — die als een theologisch hulplintje nog wel was te tolereren — véél en veel meer was dan een gevecht tegen een theologisch stellingje. Het was een principiële aanval op een verabsoluteerde theologie die heel het leven dreigde te overheersen. Het was een gevecht in één enkele sector van een strijd die over een zeer breed front werd gevoerd. De akte van vrijmaking sprak er terecht van, dat het in de vrijmaking ging om het verbreken van een theologisch-wetenschappelijk juk, dat aan de gereformeerde kerken was opgelegd en dat niet het juk van Christus was.

En nu na zoveel jaar na de vrijmaking moeten we ons afvragen: hoe staat het met deze strijd tegen dat theologisch-wetenschappelijk juk? Is er — neen, niet maar met woorden of leuzen — maar met daden tegen dat theologisch wetenschappelijk juk dóór gevochten? Is het inderdaad gebroken onder ons? Kwam er, neen weer niet met woorden maar metterdaad, een terugkeer tot een leven uit het levende Woord van God, uit het evangelie van Jezus Christus? Of hebben we ons

alleen maar vrijgemaakt van een enkel theologische en filosofische gedachten en schema's!

Of, om het concreter te zeggen: Hebben we werkelijk verstaan, vooral wat de achtergronden, de motieven ervan betreft, wat Janse bedoelde toen hij met alle kracht worstelde om de Schrift weer in haar volle concreetheit te doen verstaan en speciaal wat hem bewoog bij zijn pogen de mens te zien niet zoals griekse filosofie en scholastiek die aan ons voorstelt, maar zoals de Schrift over hem spreekt?

Hebben we uitgewerkt en vruchtbaar gemaakt wat Holwerda in zijn exegetische studiën gaf? Vooral wat betreft de beheersende beginselen daarvan? Hebben we iets beseft b.v. van zijn pogen om aandachtig te luisteren naar wat de Schrift zegt over de verkiezing? Hebben we gepeild wat hij leerde en in praktijk bracht ten aanzien van de verhouding tussen de Schrift en dogma plus dogmatiek?

Hebben we werkelijk verstaan dat levende spreken van Schilder over de kerk? Is ons zijn rijke prediking over het actuele, vrijmachtige, dagelijkse vergaderen van de kerk door Christus Zelf vlees en bloed geworden? Hebben wij zijn betuiging, dat we in ons spreken over en handelen in de kerk nooit

ofte nimmer mogen uitgaan van een bepaald in de historie gevormd kerkelijk instituut, ook niet van dat waartoe wij behoren, wel werkelijk begrepen? Leeft in ons echt iets van zijn hartstochtelijk verlangen naar de éénheid van allen, die de Here Christus in onverderfelijkheid liefhebben?

Of zijn we in dit opzicht in wezen niets veranderd na de vrijmaking? Leven we nog onder de tyrannie van constructies, formules, schema's? En vechten we daarom misschien tegen de vijand op fronten die deze reeds lang heeft verlaten? Klemmen we ons vast aan „beginselen” die ons juist dan in de steek laten als ze ons moeten helpen en leiden, namelijk als we een werkelijk antwoord moeten zoeken op de reële vragen van onze tijd — als het tot een werkelijke ontmoeting komt met de tegenstander?

Ja, leven we in plaats van uit het levende en levenwekkende woord van God nog uit een stelletje ideeën ten gevolge waarvan we steriel worden en waardoor we in de werkelijke strijd van ons leven en onze tijd ten slotte alle steun en richting verliezen?

Dit zijn een paar vragen die bij ons moeten opkomen als we over de vrijmaking nadenken.

Maar er is nog meer.

C. V.

Waarschuwing tegen „garriveerdheid”

(I Korinthe 4 : 8)

Het zou niet kwaad zijn als we bij het begin van elke dag ons I Kor. 4 : 7 maar voor de geest haalden: „Want wie onderscheidt u? En wat hebt gij, dat gij niet ontvangen hebt? En indien gij het dan ontvangen hebt, wat beroemt gij u alsof gij het niet ontvangen hadt?” Vooral „begaafde” mensen en hun vereerders mochten dit woord wel in hun herinnering griffen. Dat mensen met grote gaven vaak onuitstaanbaar verwaand worden is waarlijk niet alleen de schuld van hen zelf, maar ook van hun pluimstrijkers. Als een man met zekere bekwaamheden vaak te horen krijgt, dat hij dit of dat toch zo uitstekend kan, dan begint hij het zelf langzamerhand ook te geloven. Dan wil hij ook overal en altijd een vinger in de pap hebben, dan kan er ook niets meer gebeuren zonder hem. Hij moet rapporten schrijven, hij moet adviezen geven, hij moet spreken en schrijven. Zó worden kerkvorsten niet geboren maar gemaakt. En als ze jaren op de bok gezeten hebben dan willen ze de teugels niet meer uit handen geven. En worden soms een ramp voor de gemeenschap, die hen op de bok gezet heeft.

Begaafde mensen kunnen de kerk ten zegen zijn. Maar als die mensen zelf en de kring om hen heen niet meer beseffen, dat zij die gaven van God ontvangen hebben en dat Hij alleen daarvoor geprezen moet worden, dan kunnen ze voor de kerk tot een vloek worden. Het kan zover komen, dat het woord van grote mannen meer macht krijgt dan het Woord des HEREN. En dat de geest van hen de kerk meer beheerst dan de Geest des HEREN. En dat is de dood voor een kerk.

* * *

Het is niet ongewoon om in de apostolische kerken te roemen. Daar zou het alles „pais en vree” geweest zijn en toen zouden ideale toestanden geheerst hebben. Het zou mooi zijn als het waar was, maar helemaal waar is het in elk geval niet. In Korinthe waren de toestanden allerminst ideaal. Dat blijkt wel uit wat Paulus verder schrijft: „Reeds zijt gij verzadigd, reeds zijt gij rijk geworden, zonder ons hebt gij u koning gemaakt. Ja, was het maar zo, dat gij koning geworden waart; dan waren ook wij met u koning geworden”.

De apostel gebruikt hier het wapen van de ironie. Schijnbaar prijst hij hen, omdat zij het al zo ver gebracht hebben. Maar inderdaad keurt hij hun houding af. Hij wil maar zeggen, dat ze daar in Korinthe „doen alsof”. Onwillekeurig komt in onze gedachten wat er geschreven staat in Openb. 3 : 17 van de gemeente van Laodicea: „Want gij zegt: Ik ben rijk en verrijkt geworden, en heb aan geen ding gebrek; en gij weet niet dat gij zijt ellendig en jammerlijk en arm en blind en naakt”.

Eerst gebruikt Paulus het beeld van iemand, die na een overvloedige maaltijd ver-

zadigd opstaat en (voorlopig) niets meer nodig heeft. Zó doen de Korinthiërs. Ze menen zichzelf wel te kunnen redden.

Dan bezigt hij het voorbeeld van een rijk-aard, die z'n schaaapjes op het droge heeft en van niets of niemand afhankelijk is.

Dan vergelijkt hij hen met koningen, die soeverein over anderen heersen en beschikken kunnen over al wat ze wensen. En dat koningschap hebben ze bereikt buiten Paulus om. Ze hebben hem blijkbaar niet meer nodig.

Dat dit alles maar schijn en geen werkelijkheid is blijkt uit de verzuchting, die Paulus slaakt: „Och, mocht het zo zijn, opdat ook wij met u in die koningseer mochten delen!” Als ze in Korinthe het werkelijk zo heerlijk ver hadden gebracht, dan zou er ook iets van die heerlijkheid op Paulus afstralen, want hij is immers de stichter van de gemeente. Hij is hún vader om zo te zeggen. Welke vader vindt het niet prachtig als z'n kinderen het ver brengen?

Het is wel duidelijk, dat Paulus dit verzadigd-zijn en rijk-zijn en koning-zijn niet prijst, maar veroordeelt. En dat hij dit met recht doet. Het is mis als de gemeente van Jezus Christus meent nú reeds het eindpunt van de weg bereikt te hebben. Wie gelooft in Jezus Christus heeft aan zijn genade genoeg. En die is rijk in Hem. En die heeft koninklijk te strijden tegen alle ongerechtigheid. Maar de gelovigen moeten niet doen alsof zij reeds het einddoel bereikt hebben. Ze moeten nog veel leren en ze raken hier nooit uitgeleerd. En ze moeten nog veel strijden en raken hier niet uitgestreden.

Het is zoals de apostel schreef in Fil. 3 : 12: „Niet, dat ik het reeds zou verkregen hebben of reeds volmaakt zou zijn, maar ik jaag er naar, of ik het ook grijpen mocht, omdat ik ook door Christus Jezus gegrepen ben. Broeders, ik voor mij acht niet, dat ik het reeds gegrepen heb, maar één ding (doe ik): vergetende hetgeen achter mij ligt en mij uitstreckende naar hetgeen vóór mij ligt, jaag ik naar het doel, om de prijs der roeping Gods, die van boven is, in Christus Jezus”.

Het Koninkrijk der hemelen, de heerschappij van Gods genade, is er nu reeds. Overal waar het Woord en de Geest van Christus heersen. En de gelovigen zijn kinderen des Koninkrijks. Maar de volle heerlijkheid van dat Koninkrijk is er nog niet en zal er in deze bedeling niet zijn. Die komt met de wederkomst van Christus. Dan zullen zij, die honger en dorsten naar de gerechtigheid, verzadigd worden. Dan zullen de armen van geest het Koninkrijk der hemelen erven. Dan zullen zij, die nu vervolgd worden om der gerechtigheid wil, als koningen heersen. Een voorsmaak van de eeuwige zaligheid mogen we nu reeds hebben. Maar de volkomen verlossing ligt in de toekomst. Ze is toekomstmuziek. Daar mogen en moeten we reikhalzend naar uitzien. Maar wie meent nu reeds

„garriveerd” te zijn en de schaaapjes op het droge te hebben en te kunnen rentenieren, die heeft het mis. En grondig mis ook.

* * *

Die houding van „garriveerd zijn” is aan de christenheid niet vreemd. De Gereformeerden hebben er nogal eens last van gehad dunkt mij. Een gevleugeld woord onder ons luidt: „Het is heerlijk Gereformeerd te zijn”. Dat kán goed verstaan worden. Maar ik zou er graag naast willen zetten: „Het is gevaarlijk Gereformeerd te zijn”. Gevaarlijk, omdat Gereformeerden nogal gemakkelijk er toe komen om „verzadigd en rijk en koninklijk” te zijn.

Het volgende voorval heeft zich in mijn geheugen vast gezet: Een kandidaat legde examen af voor een classis. Sommigen vonden de preek maar zo-zo, want men proefde er iets Barthiaans in. Het was omstreeks 1930 Barth kwam op en was in ons land geweest en ik vond het zo vreemd niet, dat een enkele klank van Barth bij de jongeman was blijven hangen. Er was en is van Barth ook wel iets te leren. Ik nam het voor de kandidaat op. Toen stond een oud-gediende op, die bij Kuyper en Bavinck was groot geworden en sprak: „Wij hebben de grootste theologen van alle tijden, wij zijn zeer gezegend. Moeten gereformeerden nu nog iets van anderen leren?” Ik proefde daarin de overtuiging, dat met deze beide „groten” het eindpunt van alle wijsheid en wetenschap was bereikt. Zou Paulus van zulk een houding niet gezegd hebben: Gij zijt reeds verzadigd, gij zijt al rijk, gij zijt koningen geworden?

Ik kan mij voorstellen, dat iemand zegt: „Nu ja, zo was er één en die vormde een uitzondering”. Ik zou hierop met Paulus zeggen: „Och, mocht het zo zijn”. Dat geval staat niet alleen. Wij — ik sluit mezelf allerminst uit — waren aardig met onszelf ingenomen. We hadden het ver gebracht. Daar konden anderen niet aan tippen. Waren wij niet prachtig georganiseerd op het terrein van kerk en school en maatschappij en staat? Hadden wij geen grote figuren bij de vleet? Tot in de Kamers toe? Desnoods konden wij alleen wel een ministerie vormen. O zo! En brachten wij geen kapitalen op voor allerlei arbeid in Gods Koninkrijk? En hadden wij geen Universiteit gesticht, die enig in de wereld was? Tot zegen voor het rond-der-aarde?

Niemand moet denken, dat ik niet dankbaar was en ben voor veel, dat de HERE aan een vorige generatie heeft geschonken. Het was veel. Gods genade heeft aan en door een vorig geslacht grote dingen gedaan. Maar de ellende is geweest, dat wij het al te goed wisten, wat wij betekenden. En dat wij „de anderen niets achtten”. Wat zouden die anderen! Ze mochten meelopen en meedoen, als ze maar zich voegden in ons gareel. We zijn niet vrij gebleven van een zeker Farizeïsme. Daarvoor hadden we kunnen gewaarschuwd worden door Barth.

Ik acht hem een gevaar voor de kerk des HEREN. Maar zijn waarschuwing tegen garriveerdheid en eigengereidheid en verwaandheid-in-vroom-gewaad hadden we ter harte moeten nemen. Wat we over het algemeen niet gedaan hebben.

Het is de vraag of het na al de ellende, die we met deze zonden beleefd hebben, nu wel op onze hoede zijn tegen dit kwaad onder de zon. Ik hoor soms klanken en lees soms artikelen, die me doen verzuchten: „Wat hebben we het weer heerlijk ver gebracht”. Terwijl we verslagen moesten zijn over velerlei ellendigheid en ongerechtigheid van ons „kerkelijk” leven. Er is geen enkele reden om de anderen als niets te achten. Maar wel voor de gedurige bede: „O God, wees ons zondaars genadig”.

* * *

Met dit alles wil ik niet beweren, dat er niet veel goeds in de vrijgemaakte kerken is. Maar dat is alleen maar reden om de HERE dankbaar te zijn. Wat we zijn en wat we hebben is aan Hem te danken. Aan niemand anders. Dat weten alle christenen natuurlijk wel. Maar we vergeten het licht. De zucht tot zelfroem zit in ons geroest als het ware.

We mogen dankbaar zijn, dat we toen het moest neen hebben gezegd. Maar we moeten op onze hoede zijn, dat we tot de oude dwaasheid niet wederkeren. We moeten ook oppassen, dat we niet verstarren in wat nu eenmaal bestaat. Dat we een goede confessie hebben is goed. Maar we moeten oppassen voor

confessionalisme. Dat legt zich vast tot op woordjes en punten en komma's. En kan geen enkele kritiek op enige formulering dulden. Dat acht ik een kwaad, waarvan we ons vrij moeten houden. Met de bestaande Belijdenis hebben we het eindpunt niet bereikt. Sommigen onder ons schijnen dat wel te menen.

Er moet in de kerk een zekere orde zijn. Maar we moeten niet denken, dat met de Dordtse Kerken-Ordening het einddoel is bereikt. En we moeten daarvan zeker geen wet van Perzen en Meden maken. Op veel punten is ze verouderd. Tal van artikelen kunnen eenvoudig niet meer gehouden worden en worden ook niet in praktijk gebracht. We moeten maar niet doen alsof een kerkgemeenschap, die zich punctueel aan deze „wet” houdt, vanzelfsprekend goed marcheert. Het is wel voorgekomen, dat op een classis in een bepaald geval het Woord des HEREN werd aangevoerd als regel om naar te handelen en dat toen de opmerking werd gemaakt: „Allemaal goed en wel, maar ik wou wel eens horen, wat de K.O. zegt”. Dan ziet men in de K.O. een rijkdom, die boven de maat gewaardeerd wordt.

Nog een andere zaak wil ik noemen. Zo pas heb ik het geval genoemd van een predikant, die meende dat met Kuyper en Bavinck het einde van alle tegenspraak was

bereikt. Er zal wel niemand onder ons zijn, die het daarmee eens is. Maar datzelfde geldt ook van Greijdanus en Schilder en Holwerda en Deddens en Janse en wie er verder nog maar een woord van gezag onder ons hebben gesproken. Hun woorden waren en zijn mensenwoorden. En hun werken zijn mensenwerken.

Alle mensenwoorden verouderen. Het is zelfs de vraag of zij wat zij vroeger schreven op latere leeftijd nog voor hun rekening namen. Een volgend geslacht zal altijd de erfenis van een vorig geslacht moeten keuren en toetsen. Dat geldt ook van deze voorgangers en van die hen volgen. Echte piëteit tegenover die „leiders” en echte waardering van hen brengt dit juist mee. Zij zelf waren zich terdege bewust van het gebrekkige van hun arbeid. Ik vrees, dat dit bij sommige volgelingen niet het geval is.

We mogen dankbaar zijn voor het goede, dat de HERE ons in deze broeders en in hun werken gegeven heeft. We moeten er gebruik van maken. Maar niet klakkeloos overnemen. Het „kostelijke” moet van het „snode” gescheiden worden. We moeten niet „verzadigd” en „rijk” blijven staan bij hun erfenis. We moeten vragen en onderzoeken wat de wil des HEREN is voor deze tijd. En oppassen voor het kwaad der „gearriveerdheid”.

H. J. Jager.

Het komende concilie

IV

Medewerking van niet-roomsen aan het concilie?

De vorige keer hebben we ons beziggehouden met de vraag: zullen niet-roomsen als deelnemers tot het concilie worden uitgenodigd? Toen hebben we gezegd dat op grond van uitlatingen van de paus, we wel moeten concluderen, dat het komende concilie een zuiver, interne aangelegenheid van de Rooms Katholieke Kerk is, en dat derhalve voor niet-roomsen daar geen plaats zal zijn. We schreven: voorzover op dit moment bekend is zullen niet-roomsen in geen geval als gelijkberechtigd met de rooms katholieke deelnemers (de zo geheten concilievaders) het concilie kunnen bijwonen. Waarom niet?

Zoals gezegd: het concilie is een interne rooms katholieke aangelegenheid. En volgens het rooms katholieke kerkrecht kunnen alleen rooms katholieke bisschoppen etc. worden uitgenodigd. Er zou dus tweërlei kerkrecht moeten worden „ingevoerd” om mogelijk te maken, dat niet-roomsen tot het concilie zouden worden uitgenodigd; ook als zij daar als niet stemgerechtigde leden van het concilie aanwezig zouden zijn.

In de tweede plaats is daar de protocolaire vraag. Daar kunnen wij nederlandse gereformeerden weinig van begrijpen. Democraten die we zijn. Ook in het kerkelijk samenleven. Wij kunnen ons moeilijk voorstellen, dat er vragen betreffende het protocol zijn in het kerkelijke leven. Dat ze er zijn in het diplomatieke leven vinden wij misschien al onbegrijpelijk. Het is moeilijk begrip op te brengen voor de strenge code, die het correcte gedrag en de voorrang bij plechtigheden nauwkeurig voorschrijft. Het concilie heeft er mee te maken. En met deze formele kwesties van prestige en rangorde hangen in het kerkelijke leven vragen samen betreffende de waarheidsvraag en betreffende het kerkelijk zelfbewustzijn; vragen betreffende het „ware” kerk-zijn naar eigen en naar anderer schatting. Zoals u ziet moeilijkheden genoeg.

Vragen genoeg.

We kunnen er van verzekerd zijn dat deze en meer andere vragen over dit onderwerp serieuze overweging van alle kanten in de voorbereidende commissie gevonden hebben.

De andere kant van deze zaak is, dat deelname van niet-roomsen aan het concilie en medewerking van niet-roome zijde een ding is dat vele roomsen bezighoudt. Duidelijk is dat het concilie een interne rooms katholieke aangelegenheid is, en dat daarom zij, die niet tot de Rooms Katholieke Kerk behoren, niet actief en volgerechtigd aan het concilie zullen kunnen deelnemen en medewerken. Anderzijds wensen velen een mogelijkheid te vinden voor het deelnemen en medewerken van niet-roomsen. Vele roomsen wensen dat en zoeken naar een oplossing van de moeilijke

heid, en naar een mogelijkheid om, al is het een achterdeur, te vinden. Waarschijnlijk vindt men die wel. Waar een wil is is een weg. Ook bij Rome is dit zo. Wellicht dat de achterdeur zo iets wordt als dat niet-roomsen straks als „waarnemers” het concilie zullen kunnen bijwonen. Deze laatste vraag is in studie.

Dit heeft kardinaal Tardini op een persconferentie op 30 oktober 1959 uitdrukkelijk verklaard.

Kardinaal Tardini is leider van de „voorlopige commissie van voorbereiding” voor het concilie.

Een gewichtige persoonlijkheid alzo in deze zaak. Hij kan er meer van weten dan wie ook. En hij weet er ongetwijfeld meer van dan wie ook. Hij weet natuurlijk ook wat hij moet vertellen aan de pers en wat hij moet verzwaren. Rome is — dat hebben we bij publiciteitsvragen voor ogen te houden — een hiërarchie. En een hiërarchie in het kerkelijke lijkt mutatis mutandis veel op een dictatoriale macht in het staatkundige. De pers heet vrij. Maar zij is het niet. Zij heeft een grote mate van vrije zelfbeslissing. Maar de hiërarchische macht stelt de grenzen dier vrijheid nauwkeurig vast.

Later deelde deze kardinaal nog mede dat deze „waarnemers” niet alleen gelegenheid zouden hebben tot gesprekken en het vragen en geven van adviezen, maar dat zij ook onbeperkte gelegenheid zouden krijgen tot inzage van alle stukken.

We zien duidelijk uit deze uitlatingen van een zo belangrijke functionaris, de bereidheid van Rome het concilie voor waarnemers van andere confessies te openen.

Hoe dat straks in de praktijk zal gaan is nog niet bekend. Misschien wordt het wel zo, zo denkt iemand als Roegele¹⁾, dat het concilie in het bijzijn van de hoogste „vertegenwoordigers” van de hele christenheid plechtig zal worden geopend. Als dit het geval zou zijn, dan zou dit reeds een duidelijke demonstratie zijn van het eenheidsstreven en de wil tot eenheid van de hele christenheid bij Rome. Ieder begrijpt dat deze „hoogste vertegenwoordigers” — zoals Roegele ze noemt — van de hele christenheid, natuurlijk figuren moeten zijn uit de Wereldraad van Kerken. Deze dient zich aan als de officiële instantie die de wereldchristenheid vertegenwoordigt. Deze spreekt — zo pretendeert zij zelf — namens miljoenen christenen. Namens de hele niet-rooms-katholieke christenheid. Het is waarlijk niet uitsluitend denkbeeldig, dat het eenheidsstreven van de Wereldraad, waarvan we zeggen dat het een eenheidsstreven is van humanistisch christendom, in Rome een tegenhanger vindt in de moderne stromingen in de Roomse Kerk, die ook humanistisch sterk beïnvloed zijn. Zo dat we kunnen zeggen dat het humanisme in de protestantse wereld en het humanisme in de roomse we-

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging Opbouw:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

reld bezig zijn elkaar de hand te reiken via de kerkelijke vergaderingen. Het humanisme in de protestantse en het humanisme in de roomse wereld vormt de brug waarover men elkaar van weerszijden benadert en vinden zal.

Er is de paus Johannes XXIII veel aan gelegen dat het concilie iets doet in verband met de huidige tendenzen naar eenheid van alle christenen. Stellig wil de paus dat het concilie zal pogen vele zwaarigheden, die overwonnen zullen moeten worden zal dit streven enig succes hebben, uit de weg te ruimen. Daarom schijnt het vanzelfsprekend dat het concilie zal worden voorbereid in voortdurend contact met officiële woordvoerders van de niet-roomse kerken en gemeenschappen. Dit laatste mag misschien wel een nieuwigheid heten in de roomse kerkelijke kringen. Het is zo. De paus heeft voor dit doel het „secretariaat voor de eenheid der christenen” in het leven geroepen.

Dit secretariaat staat onder leiding van de duitse kardinaal Augustinus Bea S.J. Dit secretariaat is er om een voortdurend contact met de niet-katholieke groepen te onderhouden.

Kardinaal Bea heeft in augustus 1960 in Freiburg zijnde, verklaard, dat zijn nieuwe taak als leider van dit secretariaat bestaat in alles te benadrukken wat de christenen van onderscheiden confessies samenbindt en wat de eenheid bevordert. En in een interview op 3 augustus 1960 verklaarde hij: „Het gaat in de eerste plaats om de zakelijke vooronderstellingen die een „gesprek” tussen de katholieken en niet-katholieken mogelijk maken. Daardoor kan een beweging die gericht is op eenwording op gang gebracht worden. . . . Door de instelling van het secretariaat voor de eenheid der christenen heeft men de mogelijkheid gevonden met de niet-katholieken in contact te komen en er voor te zorgen, dat met alle vragen welke dit secretariaat voorgelegd krijgt bij de voorbereiding van het concilie rekening wordt gehouden”.²⁾

In het verloop van het interview verklaarde de kardinaal dat hij helemaal niet verrast zou zijn als de contactpunten ook na de sluiting van het concilie aangehouden zouden worden.

Men kan het vermoeden hebben dat het secretariaat dat de paus in het aanzijn heeft geroepen en gesteld onder leiding van kardinaal Bea een „open oor” van de Roomse Kerk is voor de wensen en suggesties, die uit de niet-roomse kerken tot haar zullen doordringen. Een soort ontvangstation voor het opvangen, verwerken, bestuderen, formuleren en doorgeven van deze wensen en suggesties naar de betrokken instanties van de Rooms Katholieke Kerk, vooral aan de paus zelf en aan de commissie tot voorbereiding van het concilie.

J. Meester.

¹⁾ Otto B. Roegele: Was erwarten wir vom Konzil? Verlag A. Fromm, Osnabrück.

²⁾ Roegele a.w. 33/34.

Antwoord 57 van de Catechismus

Kritische bemerkingen op Prof. dr K.J. Popma „Levensbeschouwing” III, blz. 191—235

VI

GEEN DUBBELE BESTAANSWIJZE

Prof. dr K. J. Popma is van oordeel, dat men heel goed de integrale eenheid van de menselijke existentie kan geloven — wat voor hem ook betekent dat de ganse mens stervend de dood ingaat — en tegelijk „met de belijdenis van vele eeuwen vasthouden aan de gedachte van een tussentoestand in waakzaamheid en werkzaamheid”.

Voor mij heeft dit geen verstaanbare zin: Geheel gestorven en dood in het graf, en tegelijk waakzaam en werkzaam zijn. Ik geloof ook niet dat we in de Schrift voor deze ongerijmdheid worden gesteld.

Wel leert de Schrift dat God de HERE, die ons mens-zijn fundeert en constitueert, ons ook door de dood heen doet voortbestaan. De continuering van ons zijn rust in de handen van Hem, die de God der geesten van alle vlees wordt genoemd. Hij doet in het graf nederdalen en Hij doet uit het graf opkomen.

Niet wij continueren ons bestaan, en geen enkele substantie is daarvoor de onmisbare voorwaarde, maar de HERE continueert ons. Hij draagt ons bestaan en voortbestaan, ook als we niet meer in het land der levenden zijn.

Dat is niet hetzelfde als wat Dr G. v. d. Leeuw zegt: „God heeft mijn **zijn** niet nodig om mij tot aanzijn te herscheppen”. Want geen enkel mens houdt op te bestaan, om eenmaal weer opnieuw te bestaan. Ook een dode is niet wèg. Christus regeert immers over levenden en doden, welk laatste geen zin zou hebben als de doden er niet meer waren. Ook de doden zijn in Zijn hand. En Hij roept ze eenmaal uit de graven (Joh. 5 : 38, 39).

Zou Hij, die de dingen die niet zijn roept alsof zij waren, ook niet bij machte zijn om onze tot stof weergekeerde en tot ontbinding gekomen lichamen weer een nieuw organisch bestand te geven, elk lichaam weer zijn eigen bestand? Beschikt Hij niet over alle stoffen, elementen en bestanddelen, en zal Hij niet zorgen voor onze continuïteit? Ook wanneer wij als ganse mens bij de doden zijn en er dus van bewustzijn en van enig menselijk functioneren geen sprake kan wezen?

Als Popma meent, dat op dit standpunt de identiteit (de eenzelligheid) en de continuïteit (het voortbestaan) van de mens die sterft en straks weer uit de doden opstaat moeilijk te handhaven is, dan antwoorden wij dat beide gegarandeerd zijn in de machtige hand van Hem, die over levenden en doden te beschikken heeft.

Daarom blijven we bezwaar houden tegen al wat Popma in zijn opmerkingen naar aanleiding van Antw. 57 van de Heidelbergse Catechismus, meer zegt dan de Schrift zegt, en zijn anders over gestorvenen spreken dan de Bijbel doet.

Als wij van de gestorvenen zeggen, dat zij ontslapen zijn, dat zij slapen in het stof des doods, dat zij als gelovigen ook door de dood niet van Gods liefde gescheiden zijn, dat ze ook in hun graven voor Hem blijven bestaan („want voor Hem leven ze allen”), dat Christus heerschappij heeft over levenden en doden, dat Hij ze eenmaal weer zal roepen uit hun graven en door zijn Geest hen verheerlijkt zal doen opstaan, dan spreken we eenvoudig de Schrift na. Dan behoeven we ons ook niet te bekommeren over de vraag, hoe dat alles mogelijk is en hoe God de HERE dat alles doet en doen kan. En evenmin moeten we gaan speculeren over toestanden van in slaap verkeren, bewustzijn hebben, zaligheid smaken, werkzaam zijn van gestorvenen. De Bijbel zegt: ze zijn in de graven, bij de doden.

Wat Popma wil beweren, dat de in Jezus ontslapenen voortleven, dat ze als gestorvenen toch waken en werkzaam zijn, dat ze daarbij „de diepe wegen van de dood bewandelen”, dat ze bewustzijn houden en het proces van de opstanding des vleses voortzetten, si niet of moeilijk te funderen op hetgeen de Schrift ons duidelijk leert. Ja, wij mogen zeggen dat het met zeer duidelijke Schriftuitspraken in strijd komt. Zie o.m. Pred. 9 : 10.

Wie, zoals hij, de substantiële dichotomie in de mens verwerpt en tegelijk van een gestorvene poneert dat hij zowel in het graf als in het hemelparadijs kan zijn, moet besluiten tot een dubbele bestaanswijze van de dode mens. Een voorstelling, die we in de Schrift niet tegenkomen en ook op antropologisch standpunt geen redelijke zin heeft. Prof. Popma geeft ook toe, dat het onvoorstelbaar en onredelijk is. Dan zouden wij willen zeggen: Zulk een dubbele bestaanswijze behoeven we ons niet voor te stellen en in te denken.

In dit verband trof mij nog een opmerking (III, 215), die wat merkwaardig aandoet. Popma schrijft: „In 1959 was er nog iemand, die schreef dat bij Jezus' sterven Zijn ziel naar het paradijs ging en zijn lichaam naar het graf. Deze jammerlijke scholastiek, die onder scholastici van stijl geen opgeld meer doet, schijnt nog hartelijke aanhang te vinden in de gereformeerde wereld. Vreemd”. Dat is nogal gepeperd op het papier gezet. Maar is de voorstelling van een dubbele bestaanswijze van de doden, zoals Popma zelf die aanhangt, nog niet meer vreemd? En ondanks het feit dat de gewaardeerde schrijver van „lieden die

dan ietwat uit de hoogte (tot hem) zeggen: Dus toch een dichotomie!” (III, 205) opmerkt: „We krijgen wel eens de indruk dat het beter is met zulke mensen niet te praten”. — zou ik hem toch de vraag blijven stellen: Geeft uw omschrijving van de tussentoestand niet inderdaad aanleiding tot zulk een oppositie?

Concluderend stellen wij, dat er geen bijbelse doodsproblematiek behoeft te bestaan, als we maar niet meer willen weten dan de Schrift ons zegt. Zulk een problematiek ontstaat alleen bij een onbijbelse antropologie.

Tot zulk een onbijbelse antropologie behoort niet alleen het aannemen van een substantiële dichotomie, maar ook het poneren van een dubbele bestaanswijze van een gestorven mens: dood en toch ook levend, als ganse mens in het graf en toch ook in een hemelparadijs, als gehele mens gestorven en toch ook waakzaam en werkzaam voortlevend. Hiermede wordt een onnodige en vreemde problematiek ingevoerd.

Zonder probleem stelt Paulus in 1 Cor. 15 : 42—44 „Er wordt gezaaid in vergankelijkheid en opgewekt in onvergankelijkheid; er wordt gezaaid in oneer en opgewekt in heerlijkheid; er wordt gezaaid in zwakheid en opgewekt in kracht. Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid en een geestelijk lichaam opgewekt”.

(Slot)

B. Telder.

Tegen het patroon en tegen de Geest

Wanneer in onze dagen een schrijver een beeld van een ander gebruikt, komt meteen het verwijt van plagiaat. Op de geestelijke markt moet alles, wat men brengt, origineel zijn en van eigen makelij.

Psychologen zullen dat misschien hiermee verklaren, dat de huidige confectie-mens in die geestelijke wereld toch een tegenwicht van oorspronkelijkheid zoekt. De stoffelijke wereld mag hem dan in zijn confectiepak, op zijn confectie-meubels in zijn prefab confectie-huis de t.v., radio en de krant voor iedereen brengen: er is nog een andere zij aan het leven: de geestelijke, zo hoog en edel, dat daar geen maakwerk en namaak past.

Waarschijnlijk schuilt er wel meer achter. De vrijheid, die de Renaissance beloofde. De Renaissance-beweging heeft de overheersende machtspositie van het kerkinstituut gelukkig verbroken. Doordat echter haar motieven niet alleszins christelijk waren, bleef het niet bij deze ontvoogding, maar werd het ideaal: vrijheid van elke verbandswang. Individualisme dus.

Nu is in de praktijk absoluut individualisme niet mogelijk. Je werkt nu eenmaal in een bedrijf, dat zijn voorschriften en bevelen kent; op straat moet je om levens wil wel rechts houden.

Maar als je dan een keer je afwendt van de gewone wereld, dan wordt het ideaal in die hogere, geestelijke wereld weer in volle omvang gesteld. In deze sfeer ligt ook de bekende uitspraak van de Tachtigers: de aller-individueelste uitdrukking van de allerindividueelste emotie.

Vóór de Renaissance, in de Middeleeuwen en de Oudheid, was dat anders. Men was toen allereerst lid van zijn gilde, stad, congregatie. Zo komt het, dat we de bouwmeester van de Utrechtse Domtoren niet anders kennen dan: Jan van de Dom. M.a.w. we weten zo goed als niets van hem. En onze musea zijn vol met stukken, die door onbekenden zijn gemaakt. De grootste beeldhouwer van de Griekse oudheid liet het merendeel van zijn ontwerpen door knechts vervaardigen. En wij kunnen niet zien, waar de meester zelf de beitel hanteerde. En zoals hij, deden allen.

Want de kunstenaar werkte niet in de eerste plaats om zijn individuele impressie uit te beelden. Wat ze gaven, was kunst der gemeenschap, verstaanbaar voor die gemeenschap: levende kunst dus. Zo hoefden ze ook niet altijd weer wat nieuws te brengen; dat werd niet eens op prijs gesteld. Men werkte naar een vast patroon.

Zo behoorde het b.v. tot het patroon, dat de Attische dramaturgen in hun koorliederen elementen gebruikten, die aan een ander dialect waren ontleend. Zelfs in tijden, dat ze met de Doriers, die dat andere dialect spraken, op voet van oorlog leefden. De wet van het kunstgenre ging door!

Natuurlijk nam elk groot kunstenaar zijn

eigen speelruimte.

Maar de wet van zijn kunst beperkte die speelruimte zeer.

Daar is b.v. het epos, het heldendicht. Dat heeft in de Oudheid een grote rol gespeeld, en zich eeuwen lang weten te handhaven. De godenwereld, die een van de coulissen vormt, die het toneel van het epos bepalen, was reeds bij de oudste dichter, die we kennen, bij Homerus, helemaal „litterair”. De houding, die de dichter tegenover die goden inneemt, is nl. ronduit „vrijzinnig”. Maar als litterair ornament kan de goden-entourage in geen epos ontbreken. En de uitbeelding er van blijft honderden jaren constant.

Wat schildert nu b.v. de Ilias? U weet: de strijd om Ilium of Troie. Een historische gebeurtenis, maar met vele sagen omgeven. In het epos wordt heel de stof meesterlijk gegroepeerd om de wrok van Achilles. Dat wil ook zeggen: om een botsing van plichten. Na een strooptocht heeft Agamemnon, de opperkoning, een slavin toegewezen gekregen als eresgeschenk. Ook de dapperste held Achilles is zo geëerd. Door verwikkelingen gedwongen, staat de koning half onwillig, maar voor het belang van de goede zaak, zijn slavin weer af. Maar daarmee was er de botsing van plichten! Als koning moest hij de goede zaak laten voorgaan. Als koning kon hij aan de andere kant niet zonder eresgeschenk blijven, wanneer een ondergeschikte wèl geëerd werd. Achilles kon er als ridder evenmin genoegen mee nemen, dat het hem toegewezen eresgeschenk weer werd teruggenomen. Genegeheid voor de slavinetjes mag een rol hebben gespeeld: de kwestie zat vast op de „aretè” d.i. de ridderdeugd.

Die aretè beheerste hun leven, gaf er de zin aan. Een zeldzaam artikel was ze blijkbaar niet. Heel de ridderwereld bezat die deugd. En het epos, dat hun daden-van-aretè beschrijft, ontleende zijn betekenis aan dat ridderideaal.

Honderden jaren kon dat ideaal zich in de oorlogswereld, die de Oudheid is geweest, handhaven: de eerste en voortreffelijkste te wezen. Ook bij veranderde krijgsmethoden kon dat ideaal blijven; en zo hield het ideaal ook de vorm van het epos in stand.

Zo wordt nog in onze christelijke jaartelling de Post-Homerica gepubliceerd. Het werk beschrijft de verdere gebeurtenissen na de dood van Achilles. Het sluit zich in alles bij zijn voorgangers aan: de ridders zijn nog dezelfde vechtersbazen, de goden niet van inborst veranderd, de vrouwen even bekoorlijk, hartelijk en beminnelijk.

Geheel naar de trant wordt dan ook in dit epos een schildbeschrijving gegeven. Dat was een prachtig artistiek hulpmiddel om de hoorders zich te laten verpozen van de onafgebroken reeks gevechten, die anders de inhoud vormen. Nu kan de dichter zich laten gaan en zijn hoorders op hun beurt zich laten ver-

meien in de liefelijke taferelen van het vredeleven: het huis, de akker, de bruiloft, idyllische natuurtaferelen. Zó worden deze episodes getekend, dat duidelijk de innerlijke voorkeur van de dichter zelf voor de zoete vrede doorschemert. Maar die was dan ook zelf geen ridder!

Als de late dichter, Quintus Smyrnaeus, zijn schildbeschrijving geeft, stoten we in E, 51 en volgende verzen op een beeld van de aretè. En met belangstelling lezen we dan: Zeer hoog was afgebeeld op het werkstuk, door de god moeizaam vervaardigd, en moeilijk begaanbaar, de berg van de goddelijke Aretè. Ook zij zelf stond er op, hoog opgeklimmen in de top van een palmboom, hoog, zodat ze de hemel raakt; en om haar heen maakten de paden de voortreffelijke (levens)weg voor de mensen onmogelijk, omdat ze door vele rotsblokken versperd waren; daarom weken velen terug, verbijsterd over de steile toegangsweg; maar enkelen gingen, zwetend, de steile levensweg omhoog!

Als U wel eens artikelen van Dr Rookmaaker gelezen heeft, dan begrijpt U, dat dit alles op één afbeelding kan staan. Omdat de kunst vertelt, niet een momentopname geeft. Over de veelheid, die is afgebeeld, verbazen we ons dus niet. Maar wel over het beeld van de Aretè, zoals het hier wordt geschilderd. Want het is duidelijk een andere aretè, dan we tot nu toe gezien hebben. Ridderdeugd was echt geen zeldzaam artikel. Maar wie komt er hier ooit nog aan toe?

Zo is hier ineens een ander begrip in de wereld van het heldendicht binnengeloodst! Daarmee wordt geweld aangedaan aan de literaire norm.

Waarom deed Quintus dat? Waarom kon hij geen genoegen meer nemen met de oude aretè-traditie?

Omdat hij een heel ander mens was! Zijn aretè-begrip stamt niet van het tournooiveld, maar uit de filosofenschol. Daar was de deugd het bezit van de zeer enkele enkeling. De Stoa zei, dat er in het geheel maar een stuk of wat ware wijzen geweest waren. De Platonici, die in hun latere tijd nogal aan de mystieke kant waren, beweerden, dat slechts een enkeling voor enkele ogenblikken er in slaagde om het directe contact met de godheid te verwezenlijken.

Dit wijsgerig ideaal lokte onze dichter. En het is een hoog ideaal: de deugdzame mens raakt de hemel, wordt aan god gelijk. Wordt méér dan God, zegt Seneca zelfs!

Het onbedoeld lachwekkende beeld van de Aretè in de palmboom laat zien, dat de innerlijk religieuze overtuiging van de dichter de voorschriften van zijn genre, die hij toch als vakman accepteerde, op het beslissende moment doorbreekt. En daardoor het kunstwerk van zijn zin berooft! Ridderdeugd kan een epos dragen. Bij al dat vechten kan de filosofendeugd geen dragende ondergrond zijn.

Hierdoor is dus een overigens technisch wel knap kunstwerk verongelukt. Dat is natuurlijk niet zo heel erg. Maar het gevaar, dat Smyrnaeus niet ontliet, is toch wel groot, ook op ander terrein.

Laat ik een voorbeeld geven van de Stoa. U weet reeds, dat die alles als een vorm van redelijkheid zag. De hoogste plicht voor de ideale Stoïcijn was dus om niets te doen, dat niet redelijk verantwoord was. Redelijk verantwoord was alleen, wat hem in zijn redestaan hielp. Stierf nu zijn vrouw plotseling, mocht hij dan treuren? Er zijn mildere vormen van de Stoa; de echte zeiden resoluut van neen. Men wist immers, dat ze sterfelijk was; en bovendien: door het gemis van zijn vrouw wordt de mens niet in zijn redelijkheid aangetast. De Stoïcijn moest dan ook bij zo'n ramp principieel onbewogen blijven. Als zulke stenen leven ze nog in ons spraakgebruik voort.

Als zulke stenen, ja! Want het is duidelijk, hoezeer het rijke leven hier werd verschaald. De Homerische helden zijn in en door hun aretè voor alle roeringen van het hart toegankelijk. Deze deugdmens kan nog slechts redeneren.

Dat is het gevaar, wanneer men zijn grondovertuiging tot één enkele stelling beperkt. De Reformatie nam Sola Fide naast Sola Gratia en Sola Scriptura. Maar een theologie, die dat alles tot de ene term „uitverkiezing” beperkt, gaat die uitverkiezing gemakkelijk tot noodlot misvormen. En alle religieuze gevoelsleven verschraalt: het komt toch zoals het komt. En een gevaar, dat dichter bij ons

heeft gestaan: als we alleen kunnen beoordelen naar het kerkklidmaatschap, wat trekken we dan het leven scheef! Stel U een man voor, die zijn vrouw niet anders kan zien dan als kerkklid. Of een vader, die zijn kinderen alleen als zodanig of niet-zodanig ziet, en daar zelfs de gebedsgemeenschap van laat hangen. Dan is het leven wél geweld aangedaan.

Quintus Smyrnaeus tekent de vele emoties wel, die het mensenhart beroeren. Zijn uitgangspunt moest hem laten zeggen: nul en van gener waarde. Toch doet hij het niet. Zijn kunstwerk valt; maar zijn gevoel voor de werkelijkheid heeft zich gehandhaafd. Zo lees je hem toch weer met sympathie.

En zo kan zelfs zo'n oude heiden voor gereformeerde mensen van nu een waarschuwend voorbeeld zijn.

A. P. Muys.

BOEKBESPREKING

Om 't heilig huis, Gedenboek Afscheiding en Doleantie te Amersfoort.

Al weer een boek — dat is het! — over de geschiedenis van een plaatselijke kerk. Boeken over lokale kerkhistorie zijn de beste kerkgeschiedenisboeken. Want ze brengen je bij het werkelijke leven van de kerk. De kerk is immers in deze bedeling vóór alles plaatselijke kerk. Want de kerk van Christus bestaat in deze bedeling vóór alles in de afzonderlijke, plaatselijke kerken. Daarin en daardoor wordt de eigenlijke kerkelijke arbeid verricht. Namelijk de prediking van het evangelie, de bediening van de sacramenten, de oefening van de kerkelijke tucht. En daarin kom je ook pas goed in aanraking met de vreugden, de moeiten en de ellendigheden van de kerk. Het bovengenoemde boek is het resultaat van een goede samenwerking tussen de Amersfoortse predikanten en een paar „gewone” leden van de kerk. Ds Deddens — de zin voor geschiedenis zit de Deddensen in het bloed — opent met een interessant hoofdstuk over „De Reformatie en haar wegbereiders”. Het is goed dat het boek zó begint. De geschiedenis van een plaatselijke kerk begint wanneer ergens voor 't eerst het evangelie wordt verkondigd en geloofd. Een tweede hoofdstuk, ook van Ds Deddens, heeft tot opschrift „Wederkeer en Daarna... (de beginperiode van de Afgescheiden Gemeente)”. Ds Deddens publiceert een schat van bijzonderheden over de afscheidingstijd. „Bij geval” kwam Hendrik de Cock in Amersfoort toen hij naar Amsterdam was gereisd om daar voor de rechtbank te verschijnen. En toen is onder zijn leiding de kerk van Amersfoort opnieuw geïnstituëerd. Ik zou graag een en ander uit dit boeiende hoofdstuk overschrijven — maar ik heb er geen plaats voor. Ik zeg alleen: lees dit! Het derde hoofdstuk, geschreven door J. H. Veenkamp, heeft het raak gekozen opschrift „Zwart zilver (de kerk in de laatste helft der 19e eeuw)”. Veenkamp is een geboren verteller en hij geeft in zijn bijdrage een aantal kleurige close-ups van het „gewone” kerkelijke leven der Afgescheidenen. Dit stuk brengt je heel dicht bij het „levende leven”. Wat een moeiten en strijd kwelden ook toen de kerk. Maar wat triomfeerde ook steeds weer Gods genade. Niets menselijks was de Afgescheidenen vreemd! Het zijn altijd weer dezelfde dwaasheden, eigengereidheden, eigengerechtigheden en soortgelijke zonden die de kerk ontzaglijk veel kwaad berokkenen. Tussen twee haakjes de „vrouwelijke partner” over wie br Veenkamp op pag. 42 vertelt was, als ik goed geïnformeerd ben (en daarvan ben ik wel zeker) niet de vrouw, maar de dochter van de man in kwestie! Ds Vink schreef hoofdstuk vier dat tot titel heeft „Met de Reformatie meegegaan (Rondom de doleantie in Amersfoort)”. Wat mij bij de lezing van deze goede bijdrage trof was o.a. dat ds Vink het materiaal voor zijn studie voor een groot deel uit de „Nieuwe Amersfoortsche Courant” heeft opgedoken! Uit zijn stuk blijkt weer dat couranten een zeer belangrijke bron zijn voor de kerkgeschiedenis van de laatste eeuw. Ik heb dat zelf ook telkens weer ervaren. Welk een levend verslag van de bidstond die op 23 febr. 1887 door Dr Van den Bergh van Voorthuizen werd geleid, krijgen

we op blz. 54. Na de beschrijving van de doleantie volgt het verhaal over de tijd van de „Vereniging” van de Afgescheidene en de Dolerende kerken op 17 juni 1892 tot de „Samensmelting” van de Geref. Kerken A en B van Amersfoort op 8 maart 1915. Dit hoofdstuk schreef Ds Arnold. Een triest verhaal daarin is de historie van het verminkte notulenboek. Een ouderling, die de notulen over de vereniging van 1892 als scriba had onderkend onttrok zich later aan de kerk maar niet dan nadat hij eerst zijn naam onder de genoemde notulen had weggeknipt! De houding van de kerkeraad tegenover de man die dat misdrijf pleegde was voornaam. Duidelijk tekent ds Arnold welk een moeite het heeft gekost de kerken A en B te doen samensmelten. Het vroeg niet minder dan 23 jaar ploeteren voor men dit resultaat mocht bereiken. Als je dat leest vraag je je weer af: hoe komt het toch dat mensen die pretenderen te leven naar Gods Woord en die uitdrukkelijk verzekeren de drie formulieren van enigheid te aanvaarden als getrouwe weergave van de waarheid der Schriften, zo fel tegenover elkaar blijven staan en zo moeilijk tot de door Christus geëiste eenheid kunnen komen? Na ds Arnold komt br. K. Mulder aan het woord. Hij vertelt over de jongste kerkgeschiedenis, over de periode van de „samensmelting” tot de „vrijmaking”. En hij doet het goed. Ds Van den Born besluit het boek met een „Korte Herinnering” aan de jaren 1942—1960, de tijd gedurende welke hij predikant in Amersfoort was. Met grote belangstelling heb ik dit boek gelezen. Men zegt dat de tegenwoordige mensen weinig historisch besef bezitten, en dat ze daarom niet veel met historische beschrijving op hebben. Het is te hopen dat dat niet van de gereformeerde mensen geldt! Want men kan het **heden** van de kerk niet verstaan zonder haar **verleden** te kennen. Dat verleden is in velerlei opzicht een boek waaruit men het eigentijdse leven leert doorzien. Het kan ons troosten — want de moeiten van vandaag waren er vroeger ook. Het kan ons klein houden — want we zien dat ieder perfectionisme dwaasheid is. We wensen de kerk van Amersfoort geluk met dit keurige gedenboek. Ik wil nog meedelen dat dit boek een uitgave is van de beide Amersfoortse kerken. Het werd gedrukt door de fa Wed. W. van Wijngen te Amersfoort.

C. V.

Leonard Lerner
Het wonder van Springhill.
Uitg. Bosch en Keuning, Baarn.
Prijs f 4.95.

In 1958 kwam het plaatsje Springhill in Canada in het nieuws. Er vond een mijnramp plaats, die aan tientallen het leven kostte. Twee kleine groepjes mijnwerkers waren van de buitenwereld afgesloten en meer dan een week bleven zij in hun lugubere gevangenis, diep in de aarde. De hoop op overlevenden was reeds opgegeven, toen de reddingsploegen bemerkten, dat er nog leven in het donkere graf was en zij er in slaagden beide groepjes te redden: het wonder van Springhill.

De journalist Leonard Lerner heeft dit wonder beschreven en in boekvorm uitgegeven. Het verscheen in een nederlandse vertaling van E. M. Trier-Trout en Tize de Visser bij Uitgeverij Bosch en Keuning in Baarn.

Het is een aangrijpend boek, maar ik moet er aan toevoegen, dat dit niet de verdienste van de schrijver is. Het aangrijpende zit meer in de geschiedenis zelf van dat handjevol mannen, dat in doodsnood verkeert en kracht krijgt en vindt om tot God te bidden en gezangen te zingen. Het wonder van Springhill is een wonder van God en zo wordt het ook beleefd door die mannen en hun gezinnen. Het gegeven is beklemmend genoeg, maar Lerner maakt er niet meer van dan een gewoon krantenverslag.

De vertaling vind ik niet vlekkeloos. Ik heb de Engelse uitgave niet en ik kan dus niet nagaan, hoe de oorspronkelijke tekst luidt. Merkwaardig is in ieder geval een uitdrukking als „onschatbare maar ook niet te loochenen gegevens” (pag. 18), om het bij dit voorbeeld maar te laten.

De uitgave is goed verzorgd. Het boek bevat ook een aantal foto's van de geredde mijnwerkers.

H. C. E. Smit-Labots.

Kerkconcert met kwinkslagwerk.
Onderschriften Okke Jager.
Tekeningen Kees van Lent.
G. F. Callenbach N.V., f 3.50.

De dominee is tegenwoordig wel in trek. In de literatuur: 'Zijn weleerwaarde', 'Daar gaat een dominee voorbij'. De kleinkunst van Toon Hermans bemoeit zich met hem. En thans de caricatuur van Kees van Lent met onderschriften van Okke Jager. Nu, vele dominees mogen met Tjil Uilenspiegel zeggen: 'Ze steken allemaal de draak met me, doch ik heb het er ook naar gemaakt'.

Intussen zit er een gevaarlijke kant aan de zaak. Te weten voor de lieden, die de dominee alleen via M. E. Voilà, Toon Hermans en de combinatie Jager-Van Lent leren kennen. Toon Hermans doet het nog het beste. Zijn geestigheid, en dat is bij geestigheid een vereiste, anders is ze als een ei zonder zout en een kus zonder liefde, slaat terstond aan. Maar dat is bij dit kwinkslagwerk doorgaans niet het geval. Je moet er wat lang op studeren om er de pointe van te vatten. En dan is de aardigheid eraf. Waarom de dominees in dit boekje nu allemaal zulke stompzinnige snuiten moeten hebben, precies té stompzinnig om nog fijn caricaturaal te zijn — is me niet helemaal duidelijk. Al evenmin waarom het kerkpubliek er zo bête moet uit zien. Dat was te begrijpen van grote caricaturisten als Hahn en Ramaekers. Die hadden een bepaalde instelling tegenover de kerk en het kerkpubliek. Op gevaar af dat men ons voor een Nurks houdt geven we ons oordeel: we kunnen alles bij elkaar slechts adviseren de drie en een halve gulden beter te besteden. Wat ons betreft aan Toon Hermans.

G. Visee.

Rondblik

Na de oorlog moest Engeland dus een oplossing zoeken voor het Palestijnse vraagstuk en uit het voorafgaande is wel gebleken, dat dit een oplossing zou moeten worden, waarbij de kool en de geit gespaard bleven. Deed men iets voor de Joden, dan zou dat de woede van de Arabieren oproepen, dus was het wijzer, niets te doen. Maar men kon toch ook niet werkeloos blijven toezien, bij de chaotische toestand, die inmiddels in Palestina was ontstaan, waar twee ondergrondse Joodse organisaties, de Haganah en de Irgoen Zwai Leoemi, de Britten op leven en dood bevochten. Engeland begon met iets voor de Arabieren te doen: het maakte Transjordanië volledig onafhankelijk; het trachtte ook de illegale Joodse immigratie tegen te gaan, maar de gevolgen daarvan waren vaak dramatisch. Als Joden, die nauwelijks het leven hadden gered uit de Duitse kampen door de Engelsen naar die kampen werden teruggestuurd, liep heel de wereldpers tegen Engeland te hoop. Tenslotte zagen de Engelsen in, dat hier met schipperen niets meer te bereiken viel en ze deelden de UNO mee, dat ze hun mandaat op 15 mei 1958 zouden beëindigen. De ontwikkeling, die daarop is gevolgd — het verdelingsplan van de UNO, de uitroeping van Israël en de strijd van de Arabische staten tegen de indringers met de wonderlijke successen der Joden — laat ik hier onbesproken. Voor ons is momenteel alleen van belang, dat Israël de Engelse berekeningen door elkaar gooide, vooral omdat het de Arabische wereld dwong tot datgene, wat Engeland met zoveel zorg had weten te voorkomen: eenheid.

We raken hier het vierde vraagstuk, waarmee de Engelse politiek te maken had. Ik besprak al eerder, hoe de verdeling van de Arabieren over een aantal gemakkelijk te hanteren staatjes grondslag vormde van de Engelse politiek. Daarom hadden de Engelsen dan ook met bezorgdheid gezien, hoe in het woestijnland van Arabië een religieus en politiek reveil van de felle Wahabieten onder leiding van Ibn Saoed geweldige omvang kreeg en tenslotte de vorm ging aannemen van het begin van een nieuw Arabisch rijk, dat niet alleen Mekka en Medina veroverde, maar ook aanspraken deed gelden op het gezag in de overige Arabische wereld. De geschiedenis van Ibn Saoed is fascinerend genoeg, om er meer van te vertellen, maar voorlopig constateren we alleen, dat het keurige Britse Midden-Oosten gevaar liep als een

kaartenhuis ineen te vallen onder de stormloop van Mohammedanen voor wie Abdoellah en Feisal verachtelijke vazallen van het Westen waren en bovendien afvalligen. De puriteinen waagden al gauw hun eerste aanval op Transjordanië. Wat moest Engeland doen? De meeste Britse adviseurs hadden met de mogelijkheid van een Islamitisch reveil niet eens rekening gehouden — Lawrence, de vader van de nieuwe staatjes had Ibn Saoed niet de moeite waard gevonden. Maar nu stonden diens troepen al voor Amman, de hoofdstad van het kersverse Transjordanië.

Engeland sloeg ze terug — dat wel, maar het begreep meteen, dat het uiterst behoedzaam te werk moest gaan met de nieuwe heer van Mekka. Alle Indische Moslims, Englands onderdanen zouden in verzet komen, als de Engelsen het zouden wagen een hand uit te steken naar de heilige stad of zijn nieuwe koning Ibn Saoed. Al weer zo'n hopeloze taak: iemands eenheidsstreven dwarsbomen, omdat het gevaarlijk is voor de eigen verdeelen heerspolitiek. Toch op goede voet blijven met de man van wie dat streven uitgaat, omdat hij een centrale positie inneemt. Voeg er nog aan toe, dat de olie rijkelijk ging vloeien, uitgerekend in datzelfde Saoedi-Arabië en dat dus de Amerikanen een goede verstandhouding met Ibn Saoed zeer op prijs stelden — en we hebben weer een van de moeilijke opgaven voor de Engelse rekenmeesters. Het was voorlopig maar een schrale troost, dat de Amerikanen evengoed als de Engelsen beseften, dat het met hun invloed gedaan zou zijn, wanneer de Arabieren er in zouden slagen uit zes of zeven machteloze staatjes een machtig rijk op te bouwen. Voor de Amerikanen was dat beeld wel angstaanjagend, maar zij zaten tenminste niet aan handen en voeten gebonden, zoals de Engelsen en ze konden dus met wat meer vrijmoedigheid Ibn Saoed steunen, diens ideaal van een groot Arabisch rijk met de lippen belijden en in stilte hopen, dat er nooit iets van terecht zou komen. Dat laatste hoopten de Engelsen ook van harte, maar ze konden niet eens zover gaan, dat ze het eenheidsideaal ook maar op de lippen namen. Ze konden alleen hun best doen met de puriteinse Wahabieten op goede voet te blijven en met hun vijanden, de Hasjemitische koningen van Transjordanië en Irak de banden verstevigen. Gelukkig maakte de vijandschap tussen beide partijen de eenheid voorlopig tot een vrome wens en de Engelsen beijverden zich alles te voorkomen, wat de Arabieren zou kunnen prikkelen hun wens in werkelijkheid om te zetten.

Zoals zoveel moeizaam gehandhaafde evenwichtsconstructies, was ook deze niet bestand tegen de tweede wereldoorlog. Allereerst — ik zei het de vorige keer al — was Engeland niet zeker van de steun der Arabieren en die moest dus met nieuwe beloften worden gekocht. Welke belofte kon het anders zijn, dan die uit de eerste wereldoorlog... één Arabisch rijk? En zo het gebeuren, dat de Britse minister Eden in 1943 herhaalde, wat hij al in 1941 had gezegd: Engeland zou een Arabisch eenheidsstreven met zeer veel sympathie begroeten. Maar bovendien, was uitgerekend diezelfde Ibn Saoed, die door de Engelsen altijd zo wantrouwend was bejegend, de enige, die vanaf het begin van de oorlog resoluut aan westelijke zijde stond! En zo werd het voor de Engelsen zaak de Arabische eenheid, die ze al die tijd hadden trachten tegen te gaan, nu te adverteren om er de Arabieren mee te winnen. Het behoeft geen betoog, dat de Engelsen wisten hiermee het paard van Troje binnen te halen, maar ze konden niet anders. Ze konden hoogstens proberen een beetje controle te houden op de eenheid, zo mogelijk die weer af te zwakken, in ieder geval trachten toch nog iets van hun invloed veilig te stellen.

Vandaar al die ogenschijnlijk tegenstrijdige gebeurtenissen. Engeland steunt de oprichting van de Arabische liga, maar het doet tegelijkertijd zijn best de factor, die deze eenheid het meest stimuleert, Israël zoveel mogelijk te neutraliseren. En scherpe terechtwijzing aan het adres van Israël is voor de Amerikaanse en Engelse politiek op zijn tijd onmisbaar en het wonderlijke is, dat daarmee uiteindelijk het belang van Israël nog gediend is ook. Maar dat alleen was niet voldoende, want drager van de eenheidsgedachte werd niet Ibn Saoed, maar de felle Nahas Pasja uit Egypte. Engeland begreep, dat Egyptes eenheidsverlangen bijzonder gevaarlijk zou

kunnen worden, want het Suezkanaal zou daarvan wel eens het slachtoffer kunnen zijn. Voorlopig zocht Engeland het ook hier in een voorzichtig meegaan, zodat de nieuwe ideeën hun gevaarlijke anti-westerse karakter enigszins verloren. Maar hoever zou men moeten meegaan? Toen de nieuwe leider van de Arabische gedachte, Nasser, Engeland op de vitale plaats aantastte, besliste Eden, dat Suez een te hoge prijs was voor de vriendschap van de Arabieren en de Engelsen sloegen toe in de hoop Nasser, de apostel van de eenheid, te kunnen ontronen. Een fatale misrekening — ze maakten hem van apostel tot martelaar voor de eenheid en het effect van Englands optreden was een totale vernietiging van al het bereikte. Voor het ogenblik hervonden alle Arabieren elkaar en Nassers eenheidsidee kreeg de wind in de zeilen. De vereniging met Syrië in 1958 was een eerste stap, die met Jemen een tweede.

Wat is er sindsdien gebeurd? Behoedzaam als vroeger is Engeland de aangerichte schade gaan herstellen en het ging voorzichtig de oude contacten herstellen. Zo mogelijk moest Nasser de wind weer uit de zeilen worden genomen en het behoeft geen betoog, dat Engeland met buitengewoon veel genoegen zag, dat Syrië door sociale en politieke grieven gaandeweg van de Egyptische leider vervreemde. De verbreking van de V.A.R. in 1961 moet voor de Engelse politiek wel een groot succes zijn geweest en het is wel duidelijk, dat Engeland er alles aan gelegen was de nieuwe verdeeldheid nu niet opnieuw in een eenheidsfront te zien overgaan. De eerste staatsgreep in Syrië, dit jaar, leek ongevaarlijk, maar toen officieren uit Aleppo tegen de nieuwe heren in Damascus in verzet kwamen en pleitten voor een herstel van de aansluiting bij Nasser, begrepen zowel Engeland als Amerika, dat er weer gevaar dreigde. Eén vonkje zou de Arabische gedachte weer in vlam kunnen zetten en laat nu Israël juist voor die vonk gaan zorgen door zijn vergeldingsactie tegen Syrië!

Op een critiek ogenblik zouden de ruziënde Arabieren weer tot eenheid worden gebracht — iets, wat Engeland, noch Amerika konden toestaan. De enige weg, tenminste in het kader van hun politiek, lag in een scherpe veroordeling van de onschuldige, zodat de schuldige geen reden zou hebben om met de anderen in een anti-westelijke rel te hoop te lopen.

14 mei (ongecorrigeerd) H. Smit.

PERSSCHOUW

De Strijd over de Wereldraad (slot)

Thans volgt het slot van Prof. Zuidema's belangrijke studie over de „boodschap” welke de Wereldraad van Kerken, in haar laatste algemene vergadering te New-Delhi gehouden bijeen, de wereld in zond. Boven dit laatste onderdeel plaatste hij het opschrift:

Een Christus pro omnibus

Wanneer Dr Kuyper zijn stichtelijke Bijbelstudien, getiteld „Dat de Genade particulier is” uitgeeft, kiest hij als ondertitel voor het Eerste deel de woorden: „Geen Christus Pro Omnibus”, d.i. geen Christus (gestorven) voor allen. Hij wijst er dan op, dat hij tot de pariahs behoort, omdat hij niet wil leren, dat de Christus de Zaligmaker voor alle mensen is; dat wie dit ontkennen, afgesneden worden uit de gemeenschap, dat een hoogleraar zich eens in een vriendenkring aldus uitliet: „Die aan het pro omnibus nog tort. rekent niet meer mee” (blz. 3).

Maar hier laat hij het niet bij. Met klem van redenen toont hij uit de Schrift dan aan, dat de leer van het „Christus pro Omnibus” onschrijftuurlijk is, en voorts ook ongereformeerd.

Ik moest gedurig aan dit werk van Kuyper denken, toen ik het getuigenis van New-Delhi over het heilswerk van Christus las. Want New-Delhi predikt dien Christus pro Omnibus. In de sekte Getuigenis wordt geleerd, dat Christus reeds het licht der wereld is, en dat Zijn licht reeds tot in de donkerste oorden aan de brengrers van de blijde boodschap is voorafgegaan (11). Zo weten zendelingen, dat de Heilige Geest hen daarheen zal brengen, waar Christus al is (11). Om wille van de gehele mensheid werd de Zoon Gods mens (12). Wij moeten ons afvragen, of wij wel een scherpe speurzijn hebben, waardoor wij het onophoudelijke werken des Heiligen Geestes onder de mensen herkennen, en of wij wel als zulke mensen denken en handelen, die

geloven, dat Christus voor alle mensen en niet enkel voor ons gestorven is (13). Verklaard wordt, dat men er van overtuigd is, dat Jezus de overwinnaar is over zonde en dood. Van hem en de herstelde gemeenschap met God, die Hij voor ons en voor alle mensen geschapen heeft, moeten wij tot onze broeders spreken voor wie Christus gestorven is (13/14). Uitgesproken wordt de solidariteit met alle mensen, want onze Heer heeft daardoor, dat Hij mens werd, zich met ons allen verbonden. Daarom is solidariteit met alle mensen van elke natie, klasse, huidskleur en religie(!), zonder onderscheid in ons gemeenschappelijk mens-zijn, een uitgangspunt voor de levensvernieuwing en het getuigenis der kerken door de Heilige Geest (14). En beleden wordt: „De kerk is in het geloof gezonden, dat God ook onder de mensen, die Christus nog niet kennen, zichzelf niet onbetuigd heeft gelaten, en dat de door Christus bewerkte verzoening de gehele schepping en de gehele mensheid omvat (15). En in dezelfde geest wordt op blz. 26 gesproken van Gods liefde tot ons en tot alle mensen.

Stellig heeft het dogmatisch denken van Karl Barth hier een belangrijke bijdrage aan gegeven. Vooral zijn visie op uitverkiezing en verwerping, en zijn leer, dat de verwerping eigenlijk reeds heeft plaatsgevonden, toen Christus aan het kruis onze verwerping op Zich nam. Maar ik laat deze theologische achtergrond voor wat hij is.

Want het is mij genoeg, meer dan genoeg, hier te verklaren, dat met deze hernieuwde confessie van het „Christus voor allen”, en dat nu door een oecumenische Wereldraad van Kerken, die door haar steun aan deze confessie deze dwaalleer kracht en invloed bijzet als geen instantie en geen kerk tot nu toe vermocht, opnieuw het gereformeerd en schriftuurlijk belijden voor een vuurproef wordt gesteld. Ik ben er niet zo zeker van, dat niet velen onder deze druk van zulk een machtige, fascinerende beweging als die van de Wereldraad van Kerken, zullen bezwijken. En als God het niet genadig verhoedt, valt het zeer te betwijfelen, of de leden onzer kerken wel als één man zich tegen deze dwaalleer zullen verzetten, en daarmee tegen deze onderminning van de waarheid, die naar de Schrift is.

Maar juist nu in een lichaam als de Wereldraad van Kerken deze leer ingang heeft gevonden, is er voor allen, die de Waarheid Gods naar de Schriften liefhebben, reden te over, om veend, in waarachtige enigheid des geloofs, gelovig getuigenis af te leggen van de waarheid der Schrift, en het niet beter te willen weten dan Christus. Christus, Die toen de schare van Hem week, Zichzelf vertroostte met de kennis: „Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke” (Joh. 6 : 44). Christus, Die één van Zijn gelijkenissen eindigde met de woorden: Want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren” (Matth. 22 : 14).

Dogma-historisch gesproken: In de oekumenische beweging is geen Augustinus, maar is Origenes aan het woord. Een participeren aan dit belijden is een verlaten van de Gereformeerde confessie. Maar dat is het ergste niet. Het ergste is, dat men hier wijzer wil zijn dan de Schriften en dan de Christus der Schriften. Dat men hier een Christusgetuigenis ontwerpt, dat in strijd is met Christus' eigen getuigenis.

Het is mij een raadsel, als een gereformeerde kerk of een christen van gereformeerde confessie bij het aanhoren van zulk een diep ingrijpende dwaling niet — hoezeer hij dan ook in de „nieuwe” situatie op een zijspoor gemanoeuvreed wordt in de contemporaine kerkgeschiedenis — met een „Non Possumus” (Wij kunnen niet) afscheid neemt van de Wereldraad van Kerken.

Voor dit gereformeerde, wijd echt Schriftuurlijke, woord zijn we dankbaar. Laten we hopen en bidden dat het de ogen van velen mag openen voor de **waarheid!**

Eerste Auca-Indianen gedoopt

Enkele jaren geleden ging door de wereldpers het ontroerend verhaal van vijf jonge zendelingen die in het oerwoud van Zuid-Amerika alle tegelijk door Auca-Indianen waren vermoord. Een poos later hoorde men dat twee van de vijf weduwen der zendelingen besloten hadden het werk van hun gestorven mannen voort te zetten onder deze Indianen.

Dezer dagen trof ik in De Rotterdammer het volgende aangrijpende verhaal aan:

De wonderlijkste belijdenisdienst van het afgelopen jaar werd gehouden in de jungle van het Amazone-gebied. Voor het eerst werden negen leden van de stam van de Auca-indianen ge-

Attentie,

leden van de persvereniging Opbouw

Geeft uw adreswijziging op bij het adres secr.-penningm.:

Van Lijnden van Sandenburglaan 16, Utrecht.

doopt. Het opmerkelijke was dat vier van hen behoorden tot de groep moordenaars die enkele jaren geleden vijf jonge zendelingen om het leven brachten.

In 1956 landden de vijf zendelingen op een klein eiland in de Curaray-rivier. Plotseling werd het radiografisch contact met hen verbroken. Later bleek dat zij alle vijf vermoord waren door een groep Auca's, die wraak namen over moordaanslagen die in het verleden door blanke avonturiers op de stam zijn gepleegd.

Betty Elliot en Rachel Saint, de vrouwen van twee van de vermoorde zendelingen, besloten toen het werk van hun mannen af te maken. Zij slaagden er in contact te leggen met de stam, kregen een woonhut en gingen onder deze mensen wonen en verkondigden hun op simpele wijze het evangelie. Hun prediking heeft nu dus officieel vrucht gedragen.

Tijdens de doopplechtigheid gaf de oudste dopeling Gikita, een getuigenis. Hij heeft in zijn leven minstens twaalf mensen gedood. Maar met tranen in zijn ogen vertelde hij dat dit alles gebeurd is voor hij God leerde kennen. Hij vertelde ook hoe het bij de aanval op de zendelingen toeging. Hij zelf doodde de eerste zendeling. Toen begonnen de vier andere mannen hun geweren in de lucht af te schieten. De jongere Auca's wilden wegrennen uit angst maar Gikita riep hen terug om ook de andere vier mannen te doden.

Maar nu beseft Gikita wat hij heeft misdaan. Het evangelie heeft hem en zijn vrienden veranderd. Voor hen is een nieuw leven aangebroken, dank zij het feit dat twee jonge vrouwen de moordenaars van hun man en vrienden opzochten om hun te laten zien wie Christus is.

Dit is de vrucht van Christendom-met-de-daad. C. V.

INGEZONDEN

GROOT-GEREFORMEERD CONGRES

In aansluiting aan gelijksoortige ontmoetingen, die in 1955, 1956 en 1960 plaatsvonden, zal van 29 tot 31 augustus a.s. weer een Groot-Gereformeerd Congres belegd worden.

Dit congres wordt georganiseerd in samenwerking tussen de reünistenorganisaties van de verschillende studentenverenigingen op gereformeerde grondslag, de nederlandse afdeling van het Internationaal Reformatorisch Verbond en de Calvinistische Studenten Beweging. Het wordt gehouden in het conferentieoord „De Blijde Werelt” te Lunteren.

Het thema van het congres is: „De gemeente van Jezus Christus tussen gisteren en morgen”.

Behalve gemeenschappelijke Bijbelstudie staan vier lezingen op het programma.

De S. J. Popma van Amsterdam zal spreken over „De gemeente in een veranderde wereld”; Prof. Dr R. Bohren van Wuppertal (Duitsland) over „De gemeente, het lichaam van Christus”; Prof. Dr H. Jonker van Utrecht over „Samenkomst en dienst der gemeente”; Dr D. van Swigchem van Kampen over „Het getuigenis van de gemeente”.

Als congresvoorzitter zal optreden Ir H. van Harten van Ede.

De kosten zullen f 25,— per persoon bedragen. Het volledige programma zal in mei a.s. gereedkomen.

Voorlopig kan men zich reeds voor deelneming opgeven bij het secretariaat: Mevrouw L. M. Dengerink-de Jong, Borssenburg 4, Amstelveen.

VAN HIER EN GINDS

Bijbelverkoop in Japan

Onder de boeken, die niet onder de categorie „romans” vallen, was de Bijbel in 1960 het meest verkochte boek in Japan. Er werden in totaal 1.886.909 exemplaren verkocht. Dit getal werd alleen in de Verenigde Staten overtroffen.

De Kerk in Zuid-Afrika

Berichten uit Z.-Afrika bevestigen dat ondanks alle spanningen en beproevingen Gods werk ook in dat land doorgaat. Het aantal belijdende leden van de Nederduitse Gereformeerde kerken steeg met 12.422 tot 691.214. Het aantal kerken bedraagt nu 859 en is als volgt verdeeld: Transvaal 322, De Kaap 333, Oranje Vrijstaat 122, Natal 40 en Zuid-West-Afrika 32. Het aantal Nederduits Gereformeerde Zendingkerken in de Unie steeg van 432 tot 442, het aantal niet-blanke, belijdende leden steeg van 223.433 tot 230.772 en het aantal doopleden van 634.919 tot 650.400. In de zendingkerken buiten de Unie steeg het aantal belijdende leden van 27.968 tot 29.484 in Zuid-Rhodesia en van 66.598 tot 70.319 in Nyassaland.

Voor de eerste maal in de geschiedenis heeft het totale aantal blanke en niet-blanke leden van de moeder- en de zendingkerken het miljoen overschreden. Het laatst beschikbare cijfer is 1.022.867.

KERKNIEUWS

Beroepen te Pernis: kand. J. Slotman te Heemse.

Afscheid. Ds C. Bakker nam met een preek over 2 Cor. 11 : 2b afscheid van de gemeente van Twijzel.

Bevestiging. Op 3 mei werd ds H. J. Nijenhuis, overgekomen uit Rotterdam-Overschie, bevestigd in de Geref. Kerk van Bunschoten-Spakenburg door ds A. Veltman van Rotterdam-Delfshaven. De bevestigings- en intrepreek hadden resp. tot tekst Matth. 28 : 18—20 en Openb. 22 : 17a.

Jubileum. Ds H. D. van Herksen van Hilversum herdacht dat hij voor 12½ jaar als predikant werd bevestigd te Onnen.

Kerkinstituering. Op vrijdag 4 mei werd in Oostelijk Flevoland de Geref. kerk van Dronten geïnstituëerd. De leiding daarvan was, naar de opdracht van de Kerk van Kampen, in handen van Ds Visee. Er werden 3 ouderlingen en één diaken gekozen. Namens de kerk van Kampen bood Ds Bouwsma de jonge kerk een nieuw avondmaalstel aan. Ds Versteegh van Emmeloord bood de gelukwensen aan van de zusterpolderkerk aldaar en zegde een stoffelijk blijk van meelevens toe. De kerkdiensten worden gehouden in de kerkzaal van Dronten.

Texel. De leden der Geref. Kerken die hun vakantie op Texel willen doorbrengen worden verzocht, in verband met het huren van een kerkgebouw, hun naam op te geven aan br D. Broer, Gasthuisstr. 21, Den Burg - Texel. Tel. 02220 - 2301.

Adressen. ds H. J. Nijenhuis, Kon. Wilhelminastraat 41, Spakenburg, tel. 03499-221; dr C. Trimp te Voorburg, tel. 070-865234; ds W. L. Kurpershoek, Karel Doormanlaan 60, Haarlem, tel. 02500-57498; **Barendrecht**, scriba: J. Huijssen, Molendijk 3, Klaaswaal; **Wageningen**, Kerkeraad: P. Lourens, Wageningen, Eindhovenstraat 13, tel. 08370-4077; Diaconie: E. de Jager, Wageningen, Floralaan 9, tel. 08370-3219.

STEUN OOST SOEMBA

GROTE OPENBARE VERGADERING OP ZATERDAG 26 MEI TE AMERSFOORT

Spreker:

Ds. Joh. Francke

Geref. Predikant te Hoogeveen

Onderwerp:

WAAROM BRACHT DE SYNODE VAN ASSEN 1961 GEEN OPLOSSING?

Ook na de Synode van Assen 1961 zijn de moeilijkheden in verband met de Kerken op Oost-Soemba blijven voortbestaan en is de afzetting van ds S. J. P. Goossens nog steeds door de Kerk van Zwolle niet ongedaan gemaakt. Reeds 10 jaren hebben deze moeilijkheden het kerkelijk leven beroerd en velen vragen zich af: Wat te doen?

Ter bespreking van de situatie en om een antwoord te zoeken op deze vraag heeft het Comité S.O.S. deze vergadering uitgeschreven.

Ieder, die zich over de gang van zaken verontrust, wordt uitgenodigd de vergadering bij te wonen.

Er zal gelegenheid zijn om over het onderwerp vragen te stellen en van gedachten te wisselen.

De vergadering wordt gehouden te Amersfoort in het Hotel Astoria, Langestraat 115. Aanvang der vergadering twee uur.

Hotel Astoria is vanaf het station te bereiken met lijn 6, halte Varkensmarkt.

Namens het Comité S.O.S.

Ds JOH. FRANCKE, voorzitter.

IJ. JACOBS, secretaris, Stevinstraat 70, Scheveningen.

Dankbaar berichten wij U de geboorte van

CHARLES JEAN ANDRÉ

Wij noemen hem André

P. AALBERSBERG

A. AALBERSBERG-STEENBERGEN

Utrecht, 12 mei 1962
Karel Doormanlaan 199

Tijdelijk:

Huize 'Ooievaar', J.W. Frisostraat 16, Utrecht